

Léptékváltó futballtörténet, ütemváltó sporttörténetírás

Szegedi Péter: *Riválisok. Debrecen futballtársadalma a 20. század első felében.* Budapest, Korall, 2014. 358.

A „magyar New Deal” „ínségmunkái” eredményeképpen, Mussolini római mintáit követve épült meg, a helyiek az ország első stadionjaként tekintettek rá, és csak nagy könyörgések árán lehetett megakadályozni, hogy a pázsitját ne szántásák fel tűzéségi ágyúkkal már rögtön a díszmegnyitón – mindezt Szegedi Péter *Riválisok* című könyvéből lehet megtudni (146–152.) éppen arról a debreceni Nagyerdei Stadionról, amelynek „újjaszületésére” jelent meg a szóban forgó kötet. A – szép kiállítású – könyv kiadásával több hazai tudományág: mind a sporttörténet, mind a társadalomtörténet, mind a szociológia hazai irodalma is egy rendkívül értékes munkával gazdagodott. A könyv előzménye Szegedi Péter *Poszciók és oppozíciók: a futballmező kialakulása, struktúrája és dinamikája. Az 1945 előtti debreceni labdarúgás történet-szociológiai elemzése* című disszertációja, amit a szerző a Corvinus Egyetemen 2006-ban védett meg, majd dolgozott át a szélesebb olvasóközönség számára. (7.) A könyv jogos méltatását a hátsó kötéstábláján megtették már mások, itt a leginkább talán Gyáni Gábor véleményéből érdemes idézni: „A szociológiai és antropológiai érzékenységgel megírt munka a magyar társadalomtörténet[-]írás kiemelkedő teljesítményei között foglal helyett.”

Ismertetés

A témaválasztásról, azaz a debreceni futballtársadalom feldolgozásának háttéréről a szerző maga is számot ad: „Debrecenben társadalmi jellemzői szerint markánsan tagolt és sokszínű volt a futballélet, a Magyarországon ismert egyesület típusok mindegyike előfordult a városban, és a klubok vezetői, drukkerai gyakran meglepően durván konfrontálódtak egymással.” (241. Kiemelés tőlem.) A könyvben a témaválasztáshoz vezető kutatási út is kirajzolódik. A labdarúgás társadalmi háttére iránt érdeklődő szerző első kutatásai kapcsán ütközött bele abba a problémába, hogy a debreceni sportegyesületektől meglepően kevés anyag maradt meg az illetékes levéltárakban. Szegedi ugyanakkor felfedezte, hogy van egy bőségebb forrásbázis: a labdarúgás hírlapi sajtója. E kútfők esetében viszont azzal szembesült, hogy 1945 előtt a

labdarúgással kapcsolatos tudósítások zöme konfliktusközpontú, (242.) s ez a forrásokban megjelenő konfliktustípusok rendszerezésére sarkallta a szerzőt.

Ugyanakkor Szegedinek dönteni kellett a kutatás konkrét alanyai felől. A sportegyesületek alanyként jobban vizsgálhatók, mint a játékosok, akik karrierje túlnyomórészt ismeretlen és feldolgozatlan (ilyeneket egyébként csak az 1945 előtti Debrecenben ezres nagyságrendben lehetne találni). Ez utóbbiak felkutatása, illetve a labdarúgók társadalmi háttérének szintézisbe foglalása bizonytalan kimenetelű lett volna. A forrásadottságok korlátai végül utat mutattak a labdarúgás tágan vett társadalomtörténeti vizsgálhatóságának egy jobban feltárható faktorához: a labdarúgó szövetségen (az 1901-ben megalakult Magyar Labdarúgók Szövetségén) belüli, valamint a labdarúgó-egyesületek közötti konfliktusokhoz. A szerző a korszak kisebb időszakaira lebontott tanulmányokkal indult a doktori dolgozatban bemutatott szintézis felé (első vonatkozó tanulmánya még 2000-ben a recenzált kötetet is gondozó *Korall* folyóirat induló számában jelent meg).¹

Szegedi Péter futballtörténeti kutatásainak tudományos jelentősége abban áll, hogy Pierre Bourdieu mezőelméleti fogalmainak felhasználásával magyarázza a labdarúgó-szövetség és a labdarúgó-egyesületek viszonyrendszerét.² A bourdieui „mező” kifejezésen tulajdonképpen „küzdőteret” értünk. A hierarchizált (és adott esetben monopolizált) társadalmi testületek rendszereiben „súrlódási felületek” jönnek létre, és az ezek mentén jelentkező konfrontáció a „mezőjelenség”. A hierarchiában elfoglalt pozíció, hatáskör kiterjesztése, vagyis az ügyekbe való beleszólás joga, a „javak” monopolizálásának vágya hatalmi harcot indukálnak a társadalmi testületeken belül. Eközben szövetségek, koalíciók köttetnek személyek, csoportok között érdeképviseleti céllal. Mindez megfigyelhető a futballéletben is.

A labdarúgásban a századfordulótól – minden más korabeli hazánkban űzött sportághoz képest – erőteljesebb társadalmiasulás figyelhető meg az egyesületek mentén, hiszen, mint Szegedi kiemeli, a futballmérkőzések „*remek alkalmat teremtettek a kollektív identitás átélésére*”. (9.) Az egyesületek szurkolói nem is annyira személy szerint – a tizenegy pályán lévő játékos alkotta – csapatért rajong, „*hanem egy csapat által reprezentált közösséggel azonosul*”. (11.)³ A sportegyesületek köre kiterjedtebb, mint a sportot űzni szándékozóké, amit a Szegedi által felsorolt egyesületi tagságtípusok öt csoportja is bizonyít (alapító, rendes, tiszteletbeli, pártoló és ifjúsági). (254.) A századforduló után a labdarúgás népszerűségének emelkedését, társadalmiasulását a nacionalizmus eszméje is segítette. (11.)⁴ Az egyesületek közötti súrlódási felületeket Szegedi a Bourdieu-tól átvett „*polarizációs dimenzió*” négyféle típusa szerint csoportosítja azt állítva, „*hogy a magyar labdarúgás első fél évszázadában*

¹ SZEGEDI, 2000.

² SZEGEDI, 2005. 16–17. „*Disszertációm azonban – Hadas Miklós kifejezésével élve – nem paradigmaorientált. Tehát nem a mezőelmélet érvényességét szeretném ellenőrizni egy speciális társadalmi szférában, hanem a bourdieui-eletmű néhány elemét kiragadva akarom a futball működését magyarázni. [...] (a futballmező leírásában a vallási és mindenekelőtt a kulturális mező működésének modelljét használtam fel)*.”

³ Szegedi idézi itt: HADAS-KARÁDY, 1995. 90.

⁴ A nemzeti eszme jelentőségét a szerző a disszertációjában is kiemelte a Monarchia futballéletének gyors fejlődése kapcsán: „*A magyar futball az osztrák-cseh-magyar küzdelmekben a birodalmi vezető pozícióért vívott harcban fejlődött (ez a vezető szerep volt a versengés tétje, vagyis ez vezetett ahhoz, hogy a futballmező nem csupán gyorsan megszerveződött, de a játék hatalmas népszerűsége is szert tett Közép-Európában)*.” SZEGEDI, 2005. 14–15.

a debreceni klubok négyféle – felekezeti-etnikai, politikai, regionális és gazdasági-ideológiai (vagyis profi-amatőr) – törésvonal mentén konfrontálódtak egymással”. (17.)

Bár a könyv alcíme Debrecen futballtársadalmát jelöli ki alanyul, Szegedi valójában jóval szélesebb spektrumot vizsgál, hiszen a debreceni futballélet sohasem korlátozódott „a város sáncai” közé. Az első olyan kerületi bajnokságokban, amelyekbe debreceni csapatok bekapcsolódtak még a nagy háború előtt, a vidék különböző városainak egyesületeivel (mindenekelőtt nagyváradokkal és miskolciakkal) vívták küzdelmeiket. Nem véletlenül jegyzi meg Hadas Miklós a könyv hátlapján található ajánlóban: „Ha valaki a cím alapján esetleg azt gondolja, hogy a szerző egy helyi érdekű futballtörténetet írt, bizony téved.”

Szegedi Péter kutatásai 1944-ben zárulnak, aminek okaként korábban a disszertációban a társadalmi berendezkedés 1945 utáni változását jelölte meg.⁵ Ám a *Riválisokból* egy további idevonatkozó szempont is kiderül, eszerint „1944 decemberében (!) az MLSZ elnöksége egyik utolsó határozatával gyakorlatilag felszámolta az 1926 óta fennálló profizmus intézményét”. (227.) Szegedi a vizsgált fél évszázad korszakolását nagyon tömören vezeti fel, ami miatt érdemes idézni: „A könyv négy fejezetben mutatja be az 1945 előtti debreceni labdarúgás négy, egymástól időben markánsan elkülönülő korszakát. Az első fejezet a futballszezon 1919 előtt lezajlott kialakulását mutatja be, a második a számtalan konfliktussal terhelt amatőr korszakot (1919–1926), a harmadik a profizmus korszakát (1926–1935), végül a negyedik a Nemzeti Bajnokságra fókuszál, amelynek debreceni szemszögből legfontosabb momentuma a Bocskai hanyatlása és a DVSC felemelkedése volt (1935–1944).” (9. Kiemelések tőlem.)

A tudományos igényvel, szabatosan, de olvasmányosan megírt, jól követhető könyv legértékesebb részei az első világháború utáni fejezetek: *A békétlenség évei (1919–1926)*, illetve a *Legalizált profizmus (1926–1935)*. Jól megoldott az időrendi fejezetek egységes tagolása: a 4-4 alfejezetben az adott korszak labdarúgásának általános jellegzetességei (1), a debreceni klubok társadalmi bázisa (2), a szövetségi konfliktusok és az egyesületek közötti konfliktusok (3), végül pedig a labdarúgás erőszak történeti vetületei kerülnek ismertetésre (4). Eközben Szegedi a vidéki futball, az idővel változó pozíciójú szomszédvárok, például Nagyvárad és Nyíregyháza, de különösképpen természetesen Debrecen futballéletére összpontosít. Ki kell emelni, hogy a tárgyalt időszak legjelentősebb (és egyetlen profi) debreceni klubjának – a Bocskai FC-nek (1926–1940) – a történetét nagyszabású háttérkutatásra építve tárgyalja a szerző.

Szegedi könyvének a szűken vett tartalmán kívül a legfőbb érdeme, hogy szemléltető táblázatokot és térképeket, illetve komoly forrásbázist is közöl. A debreceni labdarúgás korábbi, több más szerző által végzett feldolgozásai után is hiánypótlónak tekinthető a *Riválisok* mellékletében található – több mint 80 oldalra rúgó – nagyon alapos adattár.⁶

⁵ SZEGEDI, 2005. 11.

⁶ A könyv szabatos, de bővebb ismertetésével szolgál: KISS, 2015.

Bírálat

Debrecen labdarúgómúltjával a Debreceni Vasutas Sport Club vonatkozásában magam is foglalkoztam. A 2012-es kutatásom eredményeinek ismeretében vettem kézbe a *Riválisokat*, amelynek olvasása közben feltűnt az első rész – *A debreceni futballtársadalom születése (1902–1919)* – több hiányossága. A recenzió második részében ezeket járom körül.

A szóba hozott mulasztások a szerző által egyébként tárgyalt kelet-magyarországi kerület nagyváradai alosztályának az első világháborút megelőző két bajnoki idényét érintik leginkább (1912/1913, 1913/1914). Kutatásaim alapján úgy vélem, hogy a szerző ebben a két idényben a korabeli labdarúgó-egyesületek történetét és a korabeli régiós futballéletet mozaikosan tárta fel. Nem zárható ki, hogy a források szöveggé formálása időszakában veszthettek el a korábban kikutatott információk, ugyanis a Szegedi által hivatkozott sajtóorgánumokból és szakirodalomból bizonyos tárgyi tévedések nem magyarázhatók. Igaz ugyanakkor, hogy a szóban forgó két idény kapcsán hiányolt információk különböző hírlapokból szedhetők csak össze. A feltételezésem szerint Szegedi Péternek valószínűleg nem a teljes feltárás volt az elsődleges szempontja, hanem az, hogy a koncepciója mentén felkutatott nagyváradai és debreceni események alapján biztonsággal megrajzolhassa a két város csapataira korlátozódó nagyváradai alosztály futballéletének főbb jellemzőit.

Nem zárható ki, hogy a kutatás prekonceptiói is akadályozták a feltárást. Például számomra, a szerzővel szemben, inkább magától értetődő, hogy – a labdarúgás sok szereplője, kezdetektől emelkedő presztízse, népszerűsége, de legfőképpen „a játék” nem steril természete, a benne rejlő sornyi visszaélési lehetőség miatt – a mezőjelenségek a nagyobb szervezeti keretek kiépülése előtt, már a kezdetektől determináltak lehettek. Így nem értek egyet Szegedi Péter folyamati szakaszosságra vonatkozó feltételezésével: *„Értelmezésem szerint a labdarúgás akkor vált mezővé, amikor a szövetségben harc indult a vezetésért, az irányító pozíciók megszerzéséért.”* (258.) E felől az értelmezés felől tekintve talán nem véletlen, hogy a vidéki bajnokságok és a helyi „futballmező” velük párhuzamosan zajló születésének időszakából Debrecenből és Nagyváradról is több olyan konfliktus került elő, amelyek Szegedi könyvéből hiányoznak.

A feldolgozás hiányossága mégis fájlató, hiszen éppen a Szegedi által kidolgozott szempontrendszer esetében releváns eseménysorok kerültek a kutatása látókörén kívül. A kelet-magyarországi labdarúgó kerület két éve során a debreceni és nagyváradai klubok nehezen követhető, ám eseménydús idényeket éltek végig mind az egyesületek belső, mind kerületi és országos szövetségi életét tekintve. Helyes Szegedi könyvének vonatkozó fejezetcímében a „születés” kifejezés, hiszen a világháború előtt a debreceni klubok mindössze négy idény során kapcsolódtak be a bajnoki futballéletbe, míg a fővárosban a századforduló után 13 (!)⁷ bajnoki kiírás zajlott már le. A futball népszerűségének a növekedése a háborút megelőző években vidéken is gombamód szaporította az új sportegyesületeket. Ám a népszerűség növekedése mellett is jellemzők erre a „születésre” a képlékeny viszonyok. A ke-

⁷ Ebbe a számba nem tartozik bele a Brüll Alfréd-serlegért vívott idény, amelyet az őszi-tavaszi lebonnyolításra történő áttéréskor, 1906 tavaszára írtak ki.

let-magyarországi labdarúgó kerület és az egyesületek életében ez a képlékenység rengeteg történetet generált. Ezen két bajnoki idény általam feldolgozott kéziratos jegyzetanyaga tetemes, a recenzió keretében nincs is mód a bővebb ismertetésre.

Az első világháború előtti hazai labdarúgóéletet „gyermekbetegségek” jellemezték, például a kezdetleges infrastruktúrális állapotok adta pályahasználati viták⁸ vagy a játékevezető-képzés és -küldés korabeli anomáliái,⁹ amelyek újabb konfliktusokat okoztak a különböző egyesületek között.¹⁰ A korai labdarúgás ezen problémáira a szerző legalább utalhatott volna, hiszen több klub közötti ellentét kialakulásában szerepet játszottak.

Mindenekelőtt a Magyar Labdarúgók Szövetsége első világháború előtti hivatalos közlönyének¹¹ és más periodikáknak, kiadványoknak¹² a vizsgálata tisztázhatta volna az összes debreceni és nagyváradai szövetségi résztvevő és bajnoki szereplő kilétét. A legfurcsább az 1912-ben megalakult, az 1913/1914-es bajnokságban a 11 fős mezőnyben az előkelő 6. helyezésig¹³ eljutó magánalkalmazottak egyesületének, a Debreceni Atlétikai Clubnak a hiánya.¹⁴ Az elemzésből kimaradt források miatt töredékesnek mondható a debreceni és nagyváradai futballélet erőszak-történeti feltérképezése a világháború előtt, így Szegedinek az a konklúziója is korrekcióra szorul, mely szerint egy városon belül nincs konfrontáció a korban az egyesületek között. (55.) Valójában mind Debrecenben,¹⁵ mind Nagyváradon¹⁶ előfordultak úgy verbális, mint fizikai inzultusok a közönség részéről. Az országos sajtó alapján kijelenthető, hogy a leghíresebb vidéki városon belüli rivalizációt éppen a szerző által vizsgált nagyváradai futball prezentálta a Nagyvárad SE és a Nagyvárad AC 1912 és 1914 között zajló konfliktussorozat révén.¹⁷ Ugyancsak bevonhatta volna Szegedi

⁸ Sportegyesületek háborúja. *Nagyvárad*, 42. (1912. augusztus 24.) 193. sz. 2-3.

⁹ A közönség a bíró ellen. *Nagyvárad*, 42. (1912. augusztus 13.) 184. sz. 8.; Megszüntetett szabály. *Vasárnapi Sport* [Budapest], 1. (1913. augusztus 30.) 29. sz. 4.

¹⁰ Új *Nagyvárad*, 2. (1913. július 15.) 6.; Lefoglalták a NAC báli pénztárát. *Nagyvárad Friss Újság*, 15. (1914. március 1.) 15. sz. 1.

¹¹ Függeléként 1912 októberéig a *Nemzeti Sportban*, majd 1914 júliusáig a *Sport Világban*.

¹² CSÁNYI, 1914.; FÖLDESSY, 1914.; KISS, 1914.; TIBOR, 1917.

¹³ A bajnoki tabellát közli: FÖLDESSY, 1914. 44.

¹⁴ A klub névváltoztatásainak hírlapi forrásai: Megalakult a „Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Sport Egyesület”-e. *Sport Élet* [Debrecen], 1. (1912. augusztus 5.) 16. sz. 4.; Új egyesület. *Sport Élet*, 1. (1912. augusztus 26.) 19. sz. 6.; Majd: Új sport egyesület. *Debreceni Nagy újság*, 3. (1913. augusztus 27.) 196. sz. 6.; Debreceni Nyomdászok-Debreceni Atlétikai Club. *Debreceni Újság*, 17. (1913. szeptember 3.) 202. sz. 6.

¹⁵ Déée [sic]: Jegyzetek. *Sport Élet* [Debrecen], 1. (1912. augusztus 26.) 19. sz. 2-3.; Pícolo [sic]: Debreceni levél. *Sport* [Szeged], 1. (1913. december 1.) 43. sz. 2.

¹⁶ Szántó: [A NAC-NSE mérkőzésről - H. D.] *Vasárnapi Sport* [Budapest], 1. (1913. október 12.) 35. sz. 3.; Izgalmas meccsek. Egyetértés-NSC 4:0, NAC-Törekvés 2:0. [Utóbbin történt a rendőrségi oszlatás - H. D.] *Tiszántúl* [Nagyvárad], 20. (1914. május 26.) 118. sz. 9.

¹⁷ Nyilatkozat. *Nagyvárad*, 42. (1912. augusztus 13.) 184. sz. 8.; Majd: Vádaskodás az NSE ellen. *Nagyvárad*, 42. (1912. augusztus 14.) 185. sz. 3.; Vád egy sportegyesület ellen. Az NSE feljelentése. *Nagyvárad*, 42. (1912. augusztus 18.) 189. sz. 10. Másuttal Nagyváradon áldatlan viszonyok. *Észak-kerületi Sportújság* [Kassa], 2. (1912. szeptember 2.) 37. sz. 3.; Egy serlegmérkőzés hullámai. *Sport-hírlap* [Budapest], 4. (1913. november 24.) 47. sz. 4.; Tanulj Budapest. *Vasárnapi Sport* [Budapest], 1. (1913. szeptember 21.) 32. sz. 3.; Tanulhatsz Budapest. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. szeptember 28.) 33. sz. 3.; Teljes kabaré. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. november 2.) 38. sz. 2.; Nincs áldás. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. november 7.) 39. sz. 4.

a vizsgálatába azt a jelenséget, hogy már az első világháború előtt megindult a publikum szeparálódása ülőhelyi és állóhelyi közönségre, és az állóhely közönsége már akkor is vehemensebb szurkolásával tünt ki mindkét városban, amiről a szerző által hivatkozott Béber László is írt a világháború előtti évekről szóló visszaemlékezésében,¹⁸ és amit Nagyvárad újságai is szóvá tettek annak idején.¹⁹

Idevonatkozik: a polarizációs típusoknál hiányolom, hogy a szerző a bajnoki sorrendet csak mellékes vetületként értelmezi a klubok közötti társadalmi háterek rivalizációjához képest, (260–261.) holott az ellenérdekelt csapatok egy adott bajnoki helyezéért vívott harca visszahathat az egyesületek közötti (társadalmi) viszonyrendszerre, és törésvonalakat hozhat létre a klubok között. Erre már 1914 előtt is több példa van, így a NAC 1912/1913-as kerületi elsősege után Debrecen két legerősebb klubjánál felmerült az egyesülés terve.²⁰ Eközben Nagyváradon az NSE a városi rivális sikere után kezdi meg a primátus megszerzéséért – fővárosi játékosok Nagyváradra csábításával²¹ – azt az álamatőr ámokfutást, amibe a klub bele is bukik, és az MLSZ az NSE futballszakosztályát az utolsó idényben feloszlatja.²² A két nagyváradai klub háborúságának, különösen a közös pályahasználatból fakadó pénzügyi elszámolási vitájának egyik – a recenzált könyvben nem tárgyalt – előzménye, hogy a szövetség felfüggesztette a keleti kerület autonómiáját 1913 októberében.²³ (50–51.) Szegedi ezeket a szempontrendszer szerint fontos történéssorokat nem derítette ki, vagy nem dolgozta fel.

Igaz, a szerző a Debrecen és Nagyvárad közötti regionális polarizáció jelenlétét mint a korabeli vidéki futball ellentéteinek háttérében húzódó domináns tényezőt helyesen azonosítja, (55.) ám az idevonatkozó események ismeretében szintén hiányok mutatkoznak mind a két város különböző klubközi csatározásait, mind a kerületi szövetségen belüli konfliktusokat tekintve. Például a debreceni labdarúgóegyesületek 1913. márciusi puccsát illetően, amikor a saját városukba próbálták áthelyeztetni a kerület központját Nagyváradról. (42.) Ennek az eseménynek a forrásait a szerző szintén nem lelta fel.²⁴

¹⁸ BÉBER, 1977. 206.

¹⁹ Szántó az MTK ismert jobbszélsője. A NAC–NSE mérkőzésről. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. október 12.) 3. Egy nagyváradai csapatok által vívott, rendőrségi oszlatással véget érő mérkőzésről: *Tiszántúl*, 20. (1914. április 28.) 9.

²⁰ A Debreceni Kereskedelmi Alkalmazottak Sport Egyesülete és a Debreceni Torna Egylet fúziójának tervéről: A debreceni fúzió. *Sport hírlap* [Budapest], 4. (1913. augusztus 25.) 34. sz. 3.

²¹ Igazolás. *Sport Világ* [Budapest], 20. (1913. szeptember 30.) 43. sz. 10. Másutt: Embervásár. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. november 21.) 32. sz. 2.

²² Az NSE a footballpályán. *Új Nagyvárad*, 3. (1914. április 9.) 581. sz. Majd: Akiknek nem szabad futballozni. *Új Nagyvárad*, 3. (1914. április 19.) 589. sz. 3.

²³ Visszatartott részesedés. *Sport hírlap*, 4. (1913. október 20.) 42. sz. 3.; Felfüggesztett autonómia. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. november 2.) 38. sz. 2.

²⁴ Debrecen kerületi központ. *Új Nagyvárad*, 2. (1913. március 14.) 6. Másutt: Megsemmisítik a Keleti Kerület közgyűlését. *Sport hírlap* [Budapest], 4. (1913. április 14.) 15. sz. 3.; Vidék. Kivonat a központi vidéki bizottság 1913. április 8.-iki ülésének jegyzőkönyvéből. *Sport Világ* [Magyar Labdarúgó Szövetsége Hivatalos Közlönye, Budapest], 20. (1913. április 28.) 17. sz. 9. A témakörben még: Bizalmatlanság? *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. szeptember 28.) 33. sz. 3.; Egy kerületi elnök bukása. *Sport hírlap*, 4. (1913. október 6.) 40. sz. 4.; Felfüggesztett autonómia. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. november 2.) 38. sz. 3.; Debrecen és a keleti kerületi footballközpont. *Sport* [Szeged], (1913. november 17.) 41. sz. 4. Végül: Sok hű-hó semmiért. *Vasárnapi Sport*, 2. (1914. május 17.) 20. sz. 4.

A profizmus és amatőrség (a *Riválisok*ban sokat boncolt) küzdelme gyakran egy adott sportegyesület kebelén belül is zajlik a különböző sportszakágak, főképp az atlétikai és a labdarúgó között. Ilyen belső feszültségre Debrecenből a Debreceni Torna Egylet,²⁵ míg Nagyváradról a Nagyvárad Sport Egyesület nyújt példát.²⁶ Szegedi utalás szintjén se tér ki a korai egyesületi futballélet ezen szintén gyermek-betegségnek minősíthető jelenségére.

Szóvá kell még tennünk, hogy napjaink legismertebb debreceni klubja, a Debreceni Vasutas Sport Club 1912-es mai nevének felvétele kapcsán Szegedi Péter nem tisztázta, hogy a névváltoztatás mögött az MLSZ-hez való csatlakozás szándéka húzódott.²⁷ (Rögtön hozzá kell tenni: ez a mozzanat a DVSC történetének korábbi kutatói előtt is ismeretlen maradt.²⁸) Holott a felvételi kérvény (ahogy az egy hónappal korábbi névváltoztatási szándék is) egyértelművé teszi, hogy az Egyetértés Football Club (vagyis a korabeli egyik vasutas csapat, ma a város legismertebb klubja) már 1912-ben ki akart lépni abból az elkülönültségből, aminek a töretlenségét Szegedi egészen a hadibajnokságok megindulásáig, sőt 1919-ig feltételezi. (45.) Amennyiben a DVSC 1912 után is elkülönült a labdarúgóélettől, e mögött a fenntartó, a debreceni vasúti járműjavító üzem álamatőrséggel kapcsolatos presztízsszempontjai állhattak, viszont a szerző az álamatőrséget csak a világháború után tartja meghatározónak a vasutasok esetében.²⁹

Az első világháborút megelőző kelet-magyarországi kerületi eseményekkel kapcsolatban egyébként csak kisebb részek kifogásolhatók. Például: Szegedi állásfoglalása szerint az 1926-os évtől induló professzionális bajnokság igazságosabb volt, mint a korábbi kiírások, mivel először kerültek egy osztályba budapesti, főváros környéki és vidéki csapatok. (130.) Első pillantásra a megállapítás helytállónak látszik, ám ha végiggondoljuk, hogy az első világháború előtt a vidéki futball sok szereplőjére még a kerületen belüli távolságok is nagy terhet róttak, akkor belátható, hogy az első években gyakorlatilag nem volt mód olyan bajnoki rendszer működtetésére, amelyben az egész ország egyszerre érdekelt. 1914 után pedig a külső

²⁵ Feloszlott a DTE footbalszakosztálya. *Sport Világ* [Budapest], 21. (1914. március 16.) 11. sz. 3.; Idézi a *Debreceni Újságot* és az *Új Nagyváradot*: SÁNDOR, 2010. 2. köt. 270.

²⁶ Nyilatkoznak a vezetők. *Nagyvárad*, 42. (1912. augusztus 14.) 185. sz. 3. Később: Littkey Oszkár az NSE futballintézője lemondása. *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. december 7.) 43. sz. 4. [Az NSE úgy döntött, hogy csak helyi kötődésű játékosokat foglalkoztat ezentúl – H. D.] *Vasárnapi Sport*, 1. (1913. december 21.) 45. sz. 12.

²⁷ Debreceni Vasutas Sport Egylet. *Sportújság*, 3. (1912. augusztus 19.) 34. sz. 4.; Az „Egyetértés” nevét „Debreceni Vasutas Sport Egyesület”-re változtatta. *Sport Élet*, 1. (1912. július 22.) 14. sz. 5.

²⁸ FILEP, 1988. 8.; VITOS, 2002. 10.; DÉNES-SÁNDOR, 2011. 344.

²⁹ A DVSC első világháború előtti bajnoki szerepléséhez (felsorolászerűen) adatokat hoznak hírlapok, főképp 1914 tavaszáról. Az 1913/1914-es kiírásban: *Debreceni Újság*, *Debreceni Nagy Újság*, *Nagyvárad*, *Nagyvárad Friss Újság*, *Nagyvárad Napló*, *Szabadság* [Nagyvárad], *Tiszántúl* [Nagyvárad], *Új Nagyvárad*, *Sportújság* [Budapest, utóbbi lap közleménye jelent támpontot az 1913. őszi DVSC-szerepléshez]. Feldolgozások: *A magyar vasutas sport*, 1936. 52.; valamint FÖLDESSY, 1926. 587. Külön tanulmányt írtam a témában, amit a recenzió megjelenése után megpróbálok publikálni.

Összefügg ezzel a problémával: a disszertációhoz hasonlóan (SZEGEDI, 2005. 76.) a szerző a recenzált kötetben sem tud arról, hogy a DVSC az 1913/1914-es bajnoki kiírást jogi értelemben végigjátszotta. A bajnokság jogi hátterére és az egyesületek pályára lépéseinek saját hatáskörű felfüggesztésére vonatkozóan: HORVÁTH, 1903. 69. Arról, hogy a DVSC nemcsak, hogy szerepel az 1913. őszi tabellán, hanem ellenfelei megkapták a lemondásért járó pontokat is, lásd: FÖLDESSY, 1914. 44. Bajnoki tabella.

körülmények: a világháború, a forradalmak, Trianon sokkja és az eseményekkel az országra telepedő elszegényedés is elodázta a bajnoki szisztéma ilyen irányú reformját.

Szegedi nagylélegzetű, szintetizáló igényű kutatásával párhuzamosan jelent meg egy másik, más szempontrendszerű, de szintén a debreceni labdarúgással foglalkozó, két kötetben összesen 800 oldalt közreadó könyv, Sándor Mihály tollából *A Debreceni futball képes kalauza*. A két szerzőnek a korábbi irodalomhoz képest megfigyelhető minden alaposága és a debreceni labdarúgómúlt feltárása terén végzett, elismerésre méltó előrelépések ellenére azonban – mint látható – maradt az 1919 előtti időszakból számos kikutatnivaló.

*

Dacára a fent részletezett vakfoltoknak a *Riválisok* szerzője már az első világháború előtti időszakot tárgyaló fejezetben is mintaszerűen rajzolja fel a debreceni klubok társadalmi hátterét, jól követhető és érdekes narratíváját adja a futballtársadalom születésének. A rekonstrukció hiányai csak a forrásokkal találkozva tárulnak fel, vagyis maga a könyv – már csak a labdarúgás társadalomtörténeti megközelítésének, szemléletének az újdonsága miatt is – mindenképpen figyelemre méltó és elolvasásra érdemes.

A labdarúgó-szövetségi rendszer, az azon belül zajló hatalmi harc, a más társadalmi mezőkkel fennálló kapcsolatok és az egyesületek közötti rivalizálás, egy szóval a futballélet Bourdieu mezőelmélete mentén történő magyarázatának legnagyobb érdeme, hogy a modell koherens és működik. Olyannyira, hogy Szegedi mintát adhat más magyarországi városok, térségek futballéletének és társadalmi hátterének a kutatásához. Megítélésem szerint a jelzett hiányosságok ellenére teljes mértékben teljesült a szerző várákozása, és ez a kötet máris egyike „*azon munkáknak, melyek bizonyítják: a sportélet folyamatai is méltóak lehetnek a társadalomtudományok figyelmére.*” (241.)

Horváth Dávid Boldizsár

Felhasznált irodalom és rövidítések

A magyar vasutas sport

1936 *A magyar vasutas sport 1900–1936. és a MÁV sportegyesületeinek ligája 1926–1936*. Budapest, Klein Sándor, 1936.

BÉBER

1977 BÉBER László: *Debreceni érdekességek. Válogatott írások Debrecen múltjából*. Debrecen, Debrecen Megyei Városi Tanács, 1977.

CsÁNYI

1914 *A Magyar Labdarúgók Szövetsége 1913. évi jelentése. A Magyar Labdarúgók Szövetsége XIII. évi rendes közgyűlésére. (1914. február hó 28.) Szerk.: Csányi József*. Budapest, Magyar Labdarúgók Szövetsége, 1914.

DÉNES-SÁNDOR

2011 DÉNES Tamás – SÁNDOR Mihály: *Baj-nok-csa-pat! A magyar labdarúgás 14 bajnok klubjának a története.* Budapest–Debrecen, Campus, 2011.

FILEP

1988 *A football-tértől a nemzeti bajnokságig. Fejezetek a DVSC és a Bocskay történetéből.* Szerk.: FILEP Tibor. Debrecen, Csokonai, 1988.

FÖLDESSY

1914 Ifj. FÖLDESSY János: *Magyar football évkönyv. V. évfolyam az 1914. évre. VII. tavaszi kiadás.* Nagyvárad, Lévai Márton, 1914.

1926 *A magyar futball és a Magyar Labdarúgók Szövetsége. 1897, 1901, 1925.* Szerk.: FÖLDESSY János. Budapest, Magyar Labdarúgók Szövetsége, 1926.

HADAS-KARÁDY

1995 HADAS Miklós – KARÁDY Viktor: Futball és társadalmi identitás. Adalékok a magyar futball társadalmi jelentéstartalmainak történelmi vizsgálatához. *Replika*, 6. (1995) 17–18. sz. 89–120.

HORVÁTH

1903 *Football könyv.* Szerk.: HORVÁTH Ferenc. Budapest, Magyar Labdarúgók Szövetsége, 1903.

KISS

1914 KISS Menyhért: *Futballkönyv.* [1914. február, III. évfolyam.] Budapest, k. n., 1914.

KISS

2015 KISS Tibor Noé: Szegedi Péter: Riválisok. Debrecen futballtársadalma a 20. század első felében. (Recenzió.) *BUKSZ*, 27. (2015) 1–2. sz. 108–111.

SÁNDOR

2010 SÁNDOR Mihály: *A Debreceni futball képes kalauza.* 1–2. köt. Debrecen, DVSC, 2010.

SZEGEDI

2000 SZEGEDI Péter: Jobbra át! Adalékok a „keresztény-nemzeti” sportegyesületek szociogeneziséhez. *Korall*, 1. (2000) 1. sz. 74–100.

2005 SZEGEDI Péter: *Pozíciók és oppozíciók. A futballmező kialakulása, struktúrája és dinamikája. Az 1945 előtti debreceni labdarúgás történet-szociológiai elemzése.* Budapest, PhD-értekezés (Corvinus Egyetem) 2005.

TIBOR

1917 *A Magyar Labdarúgók Szövetsége 1914–16. évi jelentése. A Szövetségnek 1917. évi március hó 31-én XIV–XVI. évi rendes közgyűlésére.* Szerk.: TIBOR Lajos. Budapest, Magyar Labdarúgók Szövetsége, 1917. [Azonos címmel két változatban jelent meg: a rövid változat 47 oldalas, a hosszabb 122, és csak ez utóbbi tartalmazza a tagegyesületek neveit.]

VITOS

2002 VITOS György: *100 éves a DVSC, Kelet-Magyarország fociékszere.* [Szeged], Bába, 2002.